

УДК 37.134

DOI <https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series5.2024.101.08>

Марушкевич А. А.

СУБ'ЄКТНО-СЕРЕДОВИЩНИЙ ПІДХІД У ВДОСКОНАЛЕННІ ЗМІСТУ ТЬЮТОРСЬКОЇ СТРАТЕГІЇ ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

У статті обґрунтовано думку про те, що суб'єктно-середовищний підхід у вдосконаленні змісту тьюторської стратегії закладу освіти відіграє значну роль. Автором обґрунтовано думку про те, що в контексті індивідуалізації та тьюторської підтримки учнів важливим є впровадження суб'єктно-середовищного підходу, який враховує взаємодію особистості (суб'єкта) з освітнім середовищем. Автором доведено, що такий підхід уможливорює створення умов для гармонійного розвитку ключових компетентностей учнів, враховуючи не лише академічні, а й соціокультурні й особистісні аспекти.

У статті зазначено, що суб'єктно-середовищний підхід акцентує увагу на тому, що кожен учень є активним учасником процесу навчання, а освітнє середовище має виступати інструментом для розвитку його потенціалу. Автором у статті обґрунтована думка про те, що удосконалення змісту тьюторської стратегії з урахуванням цього підходу сприяє формуванню в учнів самостійності, креативності та відповідальності за власний освітній шлях.

На основі вивчення науково-педагогічних джерел автором проаналізовано зміст дефініцій «освітнє середовище» та «суб'єктність» та зроблено висновки про їх інтегративність. Зазначена необхідність варіативності освітнього середовища, яка уможливорює орієнтацію на активну позицію учасників освітнього процесу, зокрема, тьюторського, індивідуалізацію та персоналізацію (зумовлює суб'єкт-суб'єктні відносини). Розглянуто поняття суб'єктності учнів з точки зору розвитку та саморозвитку їх особистості та наголошено, що середовище закладу загальної середньої освіти є своєрідним соціокультурним простором, у якому відбувається формування суб'єктності учнів. Автором зроблено висновки, що суб'єктно-середовищний підхід у трансформуванні змісту тьюторської стратегії може бути шляхом вирішення проблем щодо розвитку універсальних компетентностей учнів шляхом перетворення освітнього середовища.

Ключові слова: тьюторська стратегія, трансформація, тьюторська діяльність, тьюторський процес, освітнє середовище, суб'єктність.

Сучасна освіта перебуває у стані постійної трансформації, спричиненої динамічними змінами в суспільстві, цифровізацією, глобалізацією та необхідністю адаптації до нових викликів. В умовах переорієнтації освітніх систем на розвиток особистісного потенціалу кожного здобувача освіти виникає потреба у пошуку інноваційних підходів до організації освітнього процесу. Одним із таких підходів є тьюторська стратегія, яка забезпечує індивідуалізацію та персоналізацію навчання.

Однак, ефективність тьюторингу значною мірою залежить від того, наскільки її зміст відповідає потребам сучасного суспільства та індивідуальним особливостям учнів. У цьому контексті важливим є впровадження суб'єктно-середовищного підходу, який враховує взаємодію особистості (суб'єкта) з освітнім середовищем. Такий підхід уможливорює створення умови для гармонійного розвитку компетентностей, враховуючи не лише академічні, а й соціокультурні й особистісні аспекти. Суб'єктно-середовищний підхід акцентує увагу на тому, що кожен учень є активним учасником процесу навчання, а освітнє середовище має виступати інструментом для розвитку його потенціалу. Удосконалення змісту тьюторської стратегії з урахуванням цього підходу сприяє формуванню в учнів самостійності, креативності та відповідальності за власний освітній шлях.

Дослідження є актуальним також з огляду на необхідність підготовки учнів до навчання та виборів подальшого професійного шляху. Освітні інституції мають адаптуватися до нових реалій, а тьюторська стратегія стає ефективним засобом для цього. Таким чином, важливий аспект модернізації сучасної освіти підкреслює значущість інтеграції суб'єктно-середовищного підходу у вдосконалення тьюторських практик. Актуальність даної проблеми є не лише науково обґрунтованим, а й практично корисним для освітян, які прагнуть створити ефективну модель підтримки та розвитку особистості в освітньому середовищі.

Тьюторські практики в контексті різних підходів вивчалися в українському та зарубіжному науковому просторі науковцями: А. Бойко, Н. Дем'яненко, К. Осадча, Д. Вуд (D. Wood), К. Топпінг (K. Topping), М. Брей (M. Bray), Д. Палфрейман (D. Palfreyman), В. Мор (W. G. Moore)

Мета статті полягає у теоретичному обґрунтуванні та розробці підходів до вдосконалення змісту тьюторської стратегії шляхом інтеграції суб'єктно-середовищного підходу.

Суб'єктно-середовищний підхід є інтеграцією положень середовищного і суб'єктного підходів, розширюючи сферу їх впливу у тьюторському процесі. Звернення до суб'єктно-середовищного підходу акцентує увагу саме на взаємодії і взаємовпливі середовища і суб'єкта. З позицій суб'єктно-середовищного підходу середовище – це не тільки засіб формування, але й засіб розвитку особистості. Суб'єктно-середовищний підхід спрямований на вивчення і використання розвиваючого потенціалу взаємодії середовища і суб'єкта [14, с. 12].

Поняття освітнього середовища в педагогічній науці розглядається з двох точок зору: у широкому сенсі – це освітній простір, в якому здійснюється педагогічно організований розвиток особистості, як спеціально

створена, відповідно до педагогічних цілей, система організації життєдіяльності особистості, спрямована на формування її ставлення до світу і людей; у вузькому сенсі – це багаторівнева система чинників (обставин, умов, впливів, можливостей розвитку особистості), яка забезпечує оптимальні параметри освітньої діяльності певного освітнього суб'єкта в усіх аспектах – цільовому, ресурсному, змістовому, процесуальному, результативному, впливає на формування й функціонування людини в суспільстві, її здібності, потреби, інтереси, свідомість [4; 12; 15; 16].

Науковці, які здійснили ґрунтовний аналіз поняття «освітнє середовище», подають свої узагальнення стосовно терміну та його структурних компонентів. Так, О. Петренко, узагальнюючи свої наукові розвідки щодо дефініції «освітнє середовище», робить висновок, що терміном «освітнє середовище» можна називати «природне або штучно створене оточення учасників освітнього процесу в просторі освіти, що включає зміст і засоби освіти, спрямовані на забезпечення продуктивної творчої діяльності особистості, її освітній розвиток, систему взаємин між людьми, які поєднані спільною педагогічною та навчальною діяльністю» [8, с. 10].

Р. Жога зробила аналіз сутності поняття «освітнє середовище», на основі чого можемо визначити, що спільними характеристиками пояснення терміну є: система або сукупності впливів, можливостей, ресурсів, компонентів – спеціально створені чи спроектовані; забезпечують чи створюють можливості для розвитку особистості [3, с. 168].

Л. Карпова обґрунтовує положення, що для освітнього середовища характерні такі особливості: цілісність, системність, єдність, варіативність, структурованість, організованість, гнучкість, комунікативність, наповненість подіями, культуровідповідність, відкритість, стійкість, діалогічність, функціональність, адаптивність і здатність до самоорганізації та саморозвитку, а оптимально створене освітнє середовище є засобом розвитку особистості [4, с. 67]. Також дослідниця зазначає, що при визначенні структурних компонентів освітнього середовища досить часто зустрічаються повторювальні елементи: матеріально-технічні, психолого-дидактичні, соціальні, комунікативні, освітні, змістовно-методичні тощо.

О. Мезенцева на основі доробок українських та зарубіжних науковців розробила трирівневу модель освітнього середовища закладу загальної середньої освіти, що складається з змістовно-дидактичного компоненту (зміст освіти; форми і методи організації навчання; система оцінювання особистісного розвитку учня; психолого-педагогічний супровід; зв'язок з педагогічною наукою); соціального компоненту (особливості суб'єктів виховного середовища; ціннісні смисли спільноти; комунікаційна сфера; діяльнісна сфера; організаційні умови та управління); предметно-просторового компоненту (архітектурно-естетична організація життєвого простору; умови для переміщення та розташування учнів; особлива атрибутика освітнього процесу; організація пришкольного простору) [10, с. 112].

О. Єжова основними блоками освітнього середовища визначає: матеріально-технічний, освітній і комунікативний. Під матеріально-технічним блоком дослідниця розуміє просторово-предметну складову; під освітнім – зміст, форми і методи навчання і виховання; під комунікативним – взаємовідносини між учнівським і педагогічним колективами загалом та всередині кожного з них зокрема [2, с. 149].

На основі вивчення теоретичних науково-педагогічних доробок можемо зробити висновок, освітнє середовище трактується як соціальний простір, у якому відбувається взаємодія його учасників; як сукупність впливів та засобів розвитку особистості. Тьюторський процес вимагає від варіативного освітнього середовища орієнтацію на активну позицію учасників даного процесу, стимулювання ініціативності, орієнтацію на дитину, індивідуалізацію та персоналізацію (зумовлює суб'єкт-суб'єктні відносини), можливості для свободи вибору. Зауважимо також на те, що в сучасних умовах важливою характеристикою освітнього середовища є його гнучкість, відкритість та мобільність.

Конкретизуємо суб'єктно-середовищний підхід у вдосконаленні змісту тьюторської стратегії. Для нас важливим є акцент на тому, що освітнє середовище закладу загальної середньої освіти це спеціально організований комплекс умов тьюторського процесу, завданням яких є розвиток універсальних компетентностей учнів. Активне та повне використання можливостей освітнього середовища школи забезпечує успішний розвиток особистості учня. Таким чином, необхідно так організувати освітнє середовище, щоб кожен учень міг його освоїти та брати участь в його розвитку [11, с. 221]. Погоджуємося із думкою Л. Хімчук та І. Червінської про те, що суб'єктно-середовищний підхід сприяє методологічній спрямованості тьюторської діяльності педагогів на удосконалення розвивального потенціалу взаємодії суб'єкта і середовища та характеризує цілісну систему дій суб'єкта в певному середовищі, що призводить до якісного перетворення цього середовища шляхом взаємовпливу суб'єкта і середовища [13, с. 50].

Поняття суб'єктності в освітньому процесі, зокрема, тьюторському, дослідниками визначається як активна, цілеспрямована, ініціативна, творча й конструктивна позиція особистості в повсякденній життєдіяльності [6, с. 53]. А. Бойко зазначає, що «... в основі суб'єктності лежить визнання самотності й самотинності кожної особистості як індивіда, наділеного своїми неповторними природними даними, суб'єктивним соціальним досвідом і компетенціями, здатного до ініціативи, активності та самостійності як суб'єктно-мислової основи існування людини» [1, с. 15]. Тобто, акцент робиться на усвідомленні індивідуального права на власну думку, свободи вибору свободи дії, тобто усвідомлення себе автономним, незалежним суб'єктом соціальної дії та готовність впливати на соціальну реальність у різних сферах суспільного життя, бути учасником активного перетворювального способу дій в ньому [19, с. 511].

Розглянемо суб'єктний підхід з точки зору розвитку та саморозвитку особистості учня: суб'єктна позиція є основою саморозвитку особистості, її індивідуальності; суб'єктність вчителя слугує поштовхом для розвитку суб'єктності учня; з позиції тьюторського процесу – розвиток суб'єктних характеристик учня [5]. Такими характеристиками можемо вважати: стійка внутрішня мотивація до розвитку та саморозвитку; наявність ціннісних орієнтацій, що обумовлюють поведінку та врегульовані внутрішніми життєвими цілями і цінностями; гнучкість у проектуванні власної індивідуальної освітньої траєкторії; здатність регулювати свою поведінку у процесі досягнення цілей і розв'язання завдань; вміння оцінювати свої рішення, вчинки, аналізувати їх, зіставляти із своїми планами та з планами інших людей; здатність до рівноправної взаємодії з навколишнім світом [7, с. 106].

Суб'єктність особистості не є постійною характеристикою особистості, адже така характеристика існує в певних умовах, а саме в умовах соціуму, який безпосередньо визначає можливість виявлення в певний період суб'єктних якостей особистості або суб'єктності особистості [17, с. 16]. В контексті тьюторської діяльності формування суб'єктності учнів полягає в тому, що цей процес відбувається здебільшого в середовищі школи. Так, середовище закладу загальної середньої освіти є своєрідним соціокультурним простором, у якому відбувається формування суб'єктності учнів. В освітньому середовищі школи відбуваються соціальні взаємовідносини, що моделюються в межах закладу освіти та безпосередньо впливають на формування суб'єктності учнів у процесі тьюторської діяльності [17, с. 16].

Погоджуємося із думкою О. Якимович та Я. Ільчишина про те, що перевагами суб'єктно-середовищного підходу в педагогічній практиці, зокрема тьюторській, є: 1) дослідження ситуації розвитку особистості в умовах спеціально створеного середовища та вивчення питання їхньої інтеграції; 2) вплив на учня найчастіше опосередкований; 3) суб'єктно-середовищний підхід дає можливість учню самостійно орієнтуватися в прискорюваному потоці інформації й забезпечує при цьому максимум адаптації; 4) даний підхід, виявляючи умови включення учня як суб'єкта в освітній процес, застосовуючи весь арсенал тьюторських засобів, дозволяє розробити технологію, яка враховуватиме вплив на всі аналізатори, сприятиме цілісності та гармонійності впливу на особистість [18, с. 353].

Отже, як методологічний підхід, суб'єктно-середовищний підхід у трансформуванні змісту тьюторської стратегії може бути шляхом вирішення проблем щодо розвитку універсальних компетентностей учнів шляхом перетворення освітнього середовища [9, с. 193]. Спираючись на дослідження українських науковців [9; 13] головними принципами суб'єктно-середовищного підходу визначаємо такі: принципи гуманізму, активності, партнерства, співробітництва, рефлексивності, індивідуалізації, динамічності, ініціативності, відповідальності, навчання протягом життя.

Використана література:

1. Бойко А. М. Феномен «суб'єкт-суб'єктні відносини» – стратегія подальшого розвитку педагогічної теорії і практики. *Гуманізація навально-виховного процесу : зб. наук. праць*. Спецвипуск 8. Ч. І. Слов'янськ : СДПУ, 2012. С. 5–16.
2. Єжова О. О. Формування ціннісного ставлення до здоров'я учнів професійно-технічних навчальних закладів : монографія. Суми : Вид-во «МакДен», 2011. 412 с.
3. Жога Р. А. Персоналізоване освітнє середовище як інноваційний напрям розвитку сучасної освіти. *Інноваційна педагогіка*. 2021. Вип. 36. С. 165–171.
4. Карпова Л. Г. Теоретико-методичні засади створення освітньо-розвивального середовища у спеціалізованих закладах загальної середньої освіти для обдарованих дітей : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01. Харків, 2019. 529 с.
5. Кузьмінський А. І. Морально-етичні засади спілкування суб'єктів едукативного процесу у вищій школі. *Вісник Черкаського університету. Серія : Педагогічні науки* : зб. наук. ст. Черкаси, 2008. Вип. 136. С. 3–7.
6. Лялюк Г. М. Суб'єктний підхід у вихованні дітей-сиріт. *Педагогічна освіта : теорія і практика*. 2020. Вип. 28. С. 49–57.
7. Певна С. Є. Студент як суб'єкт освіти: сутність та особливості. *Наука і освіта*. 2015. № 6. С. 105–110.
8. Петренко О. Б. Дефініція і сутнісне наповнення поняття «освітнє середовище» у контексті сучасної освітньої парадигми. *Інноватика у вихованні*. 2018. Вип. 7 (2). С. 6–16.
9. Полякова Г. П. Розвиток середовищного підходу у вищій освіті в умовах глобальних змін. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2018. № 4. С. 186–199.
10. Проектування освітнього середовища гімназії : теорія і практика : практичний посібник. / Трубачева С. Е., Цимбалару А. Д., Пузіков Д. О., Гораш К. В., Мезенцева О. І., Климчук І. О. Київ : Педагогічна думка, 2022. 142 с.
11. Сидорук І. І. Середовищний підхід у формуванні соціальної компетентності майбутніх соціальних працівників. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. Вип. 27. Т. 4. С. 218–223.
12. Сисоева С. О., Козак Л. В. Розвиток дослідницької компетентності викладачів вищої : навч. посібник. Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. Київ : ЕДЕЛЬВЕЙС, 2016. 155 с.
13. Хімчук Л. І., Червінська І. Б. Суб'єктно-середовищний підхід до організації соціокультурного простору закладу освіти. *Освітні обрії*. 2021. Т. 53. № 2. С. 44–49.
14. Червінська І. Б. Суб'єктно-середовищний підхід до організації виховної системи загальноосвітньої школи. *Молодий вчений*. 2015. № 5 (4). С. 12–15.
15. Шапран Ю. П. Педагогічне моделювання у процесі формування професійної компетентності майбутнього вчителя біології. *Рідна школа*. 2012. № 12. С. 39–43.
16. Шарик О. М. Досвід використання диференціації навчання у загальній середній освіті США як джерело модернізації шкільної освіти в Україні. *Педагогіка і психологія*. 2017. № 3. С. 24–31.
17. Шехавцова С. О. Суб'єктність у педагогічному аспекті : теорія і практика. Держ. закл. «Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка». Полтава : ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі» (ПУЕТ), 2016. 414 с.

18. Якимович О. Н., Ільчишин Я. В. Вплив середовища вищого навчального закладу на професійне виховання майбутніх фахівців. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. 2016. Вип. 46. С. 350–354.
19. Ясна Іллі. Суб'єктна парадигма як основа сучасного підходу до освіти. *Вісник Донецького національного університету. Серія : Гуманітарні науки*. 2014. № 1–2. С. 509–514.

References:

1. Boiko A. M. (2012). Fenomen “subiekt-subiektni vidnosyny” – stratehiia podalshoho rozvytku pedahohichnoi teorii i praktyky [The phenomenon of “subject-subject relations” is a strategy for the further development of pedagogical theory and practice]. *Humanizatsiia navchalno-vykhovnoho protsesu : zb. nauk*. 8. Prats 1. Sloviansk. S. 5–16 [in Ukrainian].
2. Yezhova O. O. (2011). Formuvannya tsinnisnoho stavlennia do zdorovia uchniv profesiino-tekhnichnykh navchalnykh zakladiv : monohrafiia [The formation of a valuable attitude to the health of students of vocational and technical educational institutions: a monograph]. Sumy : Vyd-vo “MakDen”. 412 s. [in Ukrainian].
3. Zhoha R. A. (2021). Personalizovane osvittie seredovyshechche yak innovatsiinyi napriam rozvytku suchasnoi osvity [Personalized educational environment as an innovative direction of development of modern education]. *Innovatsiina pedahohika*. Vyp. 36. S. 165–171 [in Ukrainian].
4. Karpova L. H. (2019). Teoretyko-metodychni zasady stvorennia osvitno-rozvyvalnoho seredovyshechcha u spetsializovanykh zakladakh zahalnoi serednoi osvity dlia obdarovanykh ditei [Theoretical and methodological principles of creating an educational and developmental environment in specialized institutions of general secondary education for gifted children] : dys. ... d-ra ped. nauk : 13.00.01. Kharkiv. 529 s. [in Ukrainian].
5. Kuzminskyi A. I. (2008). Moralno-etychni zasady spilkuvannia subiektiv edukatsiinoho protsesu u vyshchii shkoli [Moral and ethical principles of communication between subjects of the educational process in higher education]. *Visnyk Cherkaskoho universytetu : Seriia Pedahohichni nauky : zb. nauk. st.* Cherkasy. Vyp. 136. S. 3–7 [in Ukrainian].
6. Lialuk H. M. (2020). Subiektnyi pidkhid u vykhovanni ditei-syrit [Subjective approach in raising orphans]. *Pedahohichna osvita : teoriia i praktyka*. Vyp. 28. S. 49–57 [in Ukrainian].
7. Pevna S. Ye. (2015). Student yak subiekt osvity: sutnist ta osoblyvosti [Student as a subject of education: essence and features.]. *Nauka i osvita*. № 6. S. 105–110 [in Ukrainian].
8. Petrenko O. B. (2018). Definiitsiia i sutnisne napovnennia poniattia "osvittie seredovyshechche" u konteksti suchasnoi osvitnoi paradyhmy [Definition and essence of the concept of "educational environment" in the context of the modern educational paradigm]. *Innovatyka u vykhovanni*. Vyp. 7 (2). S. 6–16 [in Ukrainian].
9. Poliakov H. P. (2018). Rozvytok seredovyshechnoho pidkhodu u vyshchii osviti v umovakh hlobalnykh zmin [Development of the environmental approach in higher education in the conditions of global changes]. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnologii*. 2018. № 4. S. 186–199 [in Ukrainian].
10. Proektuvannya osvitnoho seredovyshechcha himnazii : teoriia i praktyka : praktychnyi posibnyk. [Designing the educational environment of the gymnasium: theory and practice: a practical guide.]. (2022) / Trubacheva S. E., Tsymbalaru A. D., Puzikov ta in. Kyiv : Pedahohichna dumka. 142 s. [in Ukrainian].
11. Sydoruk I. I. (2020). Seredovyshechnyi pidkhid u formuvanni sotsialnoi kompetentnosti maibutnykh sotsialnykh pratsivnykiv [Environmental approach in the formation of social competence of future social workers]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk*. Vyp. 27. T. 4. S. 218–223 [in Ukrainian].
12. Sysoieva S. O., Kozak L. V. (2016). Rozvytok doslidnytskoi kompetentnosti vykladachiv vyshchoi shkoly : navch. posibnyk [Development of research competence of higher school teachers: training. manual]. Kyiv. un-t im. B. Hrinchenka. Kyiv : EDELVEIS. 155 s. [in Ukrainian].
13. Khimchuk L. I. (2021). Subiektno-seredovyshechnyi pidkhid do orhanizatsii sotsiokulturnoho prostoru zakladu osvity [A subject-environmental approach to the organization of the sociocultural space of an educational institution]. *Osvitni obrii*. T. 53. № 2. S. 44–49 [in Ukrainian].
14. Chervinska I. B. (2015). Subiektno-seredovyshechnyi pidkhid do orhanizatsii vykhovnoi systemy zahalnoosvitnoi shkoly [A subject-environmental approach to the organization of the educational system of a comprehensive school]. *Molodyi vchenyi*. № 5 (4). S. 12–15 [in Ukrainian].
15. Shapran Yu. P. (2012). Pedahohichne modeliuвання u protsesi formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnoho vchytelia biolohii [Pedagogical modeling in the process of forming the professional competence of a future biology teacher]. *Ridna shkola*. № 12. S. 39–43 [in Ukrainian].
16. Sharyk O. M. (2017). Dosvid vykorystannia dyferentsiatsii navchannia u zahalnoi serednii osviti SSHa yak dzherelo modernizatsii shkilnoi osvity v Ukraini [The experience of using the differentiation of learning in the general secondary education of the USA as a source of modernization of school education in Ukraine]. *Pedahohika i psykholohiia*. № 3. S. 24–31 [in Ukrainian].
17. Shekhavtsova S. O. (2016). Subiektnist u pedahohichnomu aspekti : teoriia i praktyka [Subjectivity in the pedagogical aspect: theory and practice]. *Derzh. zakl. “Luhan. nats. un-t imeni Tarasa Shevchenka”*. Poltava : VNZ Ukoopspilky “Poltavskiy universytet ekonomiky i torhivli” (PUET). 414 s. [in Ukrainian].
18. Yakymovych O. N., Ilchishyn Ya. V. (2016). Vplyv seredovyshechcha vyshchoho navchalnoho zakladu na profesiine vykhovannya maibutnykh fakhivtsiv [The influence of the environment of a higher educational institution on the professional education of future specialists]. *Suchasni informatsiini tekhnologii ta innovatsiini metodyky navchannia u pidhotovtsi fakhivtsiv: metodolohiia, teoriia, dosvid, problemy*. Vyp. 46. S. 350–354 [in Ukrainian].
19. Yasna Ilami (2014). Subiektna paradyhmya yak osnova suchasnoho pidkhodu do osvity [The subject paradigm as the basis of a modern approach to education]. *Visnyk Donetskoho natsionalnoho universytetu. Humanitarni nauky*. № 1–2. S. 509–514 [in Ukrainian].

Marushkevich A. Subject-environmental approach in improving the content of the tutoring strategy of a general secondary education institution

The article substantiates the opinion that the subject-environmental approach plays a significant role in improving the content of the tutoring strategy of educational institutions. The author argues that in the context of individualization and tutoring

support for students, it is essential to implement a subject-environmental approach that takes into account the interaction of the individual (subject) with the educational environment. It is demonstrated that such an approach enables the creation of conditions for the harmonious development of students' key competencies, considering not only academic but also sociocultural and personal aspects.

The article emphasizes that the subject-environmental approach highlights the idea that each student is an active participant in the learning process, while the educational environment should serve as a tool for developing their potential. The author substantiates that improving the content of the tutoring strategy with this approach contributes to the formation of students' independence, creativity, and responsibility for their educational trajectory.

Based on the study of scientific and pedagogical sources, the author analyzes the content of the definitions "educational environment" and "subjectivity," concluding their integrative nature. The need for variability in the educational environment is noted, as it facilitates the orientation toward the active role of participants in the educational process, including tutoring, individualization, and personalization (ensuring subject-subject relationships). The concept of students' subjectivity is examined in terms of the development and self-development of their personality, emphasizing that the environment of a general secondary education institution is a kind of sociocultural space in which students' subjectivity is formed.

The author concludes that the subject-environmental approach in transforming the content of the tutoring strategy can address issues related to the development of students' universal competencies by transforming the educational environment.

Key words: tutoring, transformation, tutoring activity, tutoring process, educational environment, subject agency.

УДК 378.091.3:373.3.011.3-051]:378.091.214(477)

DOI <https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series5.2024.101.09>

Себало Л. І., Севастюк М. С.

ІНТЕГРАЦІЯ STEM-ОСВІТИ В НАВЧАЛЬНІ ПРОГРАМИ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

У статті досліджується процес інтеграції STEM-освіти у навчальні програми підготовки вчителів початкових класів у закладах вищої освіти України. Сучасні виклики освіти вимагають трансформації традиційних підходів до підготовки педагогічних кадрів, особливо у контексті зростаючої потреби в інноваційних підходах до навчання дітей у початковій школі. STEM-освіта забезпечує міждисциплінарний підхід, який сприяє розвитку критичного мислення, творчості, навичок командної роботи та вирішення реальних проблем, що є ключовими компетентностями XXI століття.

Стаття аналізує сучасний стан підготовки майбутніх вчителів у закладах вищої освіти України та визначає, які саме елементи STEM-освіти вже впроваджуються або можуть бути інтегровані в освітній процес. Автори наголошують на важливості міждисциплінарного підходу в освіті, який передбачає об'єднання природничих наук, технологій, інженерії та математики у єдину концепцію навчання. Це дозволяє вчителям початкових класів краще адаптуватися до нових викликів і підготувати учнів до життя в умовах сучасного високотехнологічного світу.

Особлива увага приділяється розробці програм професійної підготовки, які включають практичну підготовку, використання сучасних технологій, проведення інтерактивних занять і впровадження проєктного навчання. У статті описано міжнародний досвід інтеграції STEM-освіти та визначено можливості його адаптації до українських умов. Автори також виділяють ключові проблеми впровадження, серед яких: недостатнє матеріально-технічне забезпечення, відсутність спеціально підготовлених викладачів, брак системної підтримки та оновлених навчальних планів.

Отже, стаття є внеском у вирішення проблем модернізації педагогічної освіти України, надаючи практичні інструменти та теоретичні підходи до впровадження STEM у систему підготовки вчителів початкових класів. Надамо відповідні рекомендації щодо удосконалення освітніх програм у ЗВО України.

Ключові слова: STEM-освіта, підготовка вчителів, початкова освіта, STEM-задачі, STEM-компоненти, брейн-стормінг, дизайн-мислення, лепбук.

STEM-освіта (наука, технології, інженерія, математика) стала однією з ключових тем у сучасній світовій освіті. Вона не лише спрямована на розвиток технічних знань, а й пристосовує студентів до вирішення реальних проблем. В Україні STEM-освіта набуває чималого значення для підготовки майбутніх педагогів, які зможуть якісно змінити систему освіти в сучасних реаліях.

Такий підхід дозволяє інтегрувати знання з різних дисциплін, розвивати критичне мислення, креативність та командну роботу. Впровадження STEM-освіти сприяє формуванню навичок, необхідних для успішного працевлаштування в умовах технологічно розвиненого суспільства.

Особливу роль у цьому процесі відіграють освітні заклади, які впроваджують інноваційні методики та сучасні технології в освітній процес. Важливою є й співпраця зі стейкхолдерами та науковими установами, що допомагає створити практичне підґрунтя для навчання та розвивати конкурентоспроможність майбутніх спеціалістів.